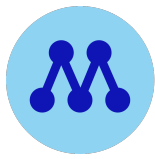

Webbakademin

Förtroendevald

FÖRTROENDEVALD

FÖRTROENDEMANNAROLLEN

Moderater har alltid haft rykte om sig att vara idémässigt trygga, kunniga, pålästa och ha gott omdöme och har på så sätt vunnit stor respekt hos väljare, politiska motståndare, media med flera. Det är viktigt för partiets förtroende att den bilden av moderata politiker utvecklas även i framtiden. Att vara kommunalt förtroendevald för Moderaterna är ett viktigt uppdrag. Det innebär att du får driva frågor utifrån våra gemensamma värderingar. Frågor som har betydelse för boende i din kommun. På många platser sitter vi i majoritet, på andra är vi ännu inte i majoritet. Oberoende i vilken kommun du är verksam, är det viktigt att driva utvecklingen mot ett samhälle där enskilda kan påverka sin egen situation. Ibland går det med stora kliv och ibland med ett steg i taget. En förutsättning för att vi ska lyckas i våra ambitioner är att vi är väl insatta i både våra politiska frågor och i hur vår organisation fungerar. Att vi vet hur kommunen och de kommunala nämnderna arbetar och inte minst att känna till den moderata föreningens främsta ansvarsområden.

VARFÖR JUST JAG?

Förtroendevald. Smaka på det ordet! Förtroendevald. Du kommer att bli vald, ja utvald, därför att människorna i din omgivning och ditt parti känner förtroende för dig. Du har accepterat att företräda inte bara dig själv utan också en grupp väljare som delar dina grundvärderingar. Du har tagit på dig ett stort ansvar. Du är en av många bärare av vår politiska demokrati. Du utövar ett aktivt medborgarskap som inte alla kan eller vill eller ges möjlighet att göra. Du har makt och möjlighet att ta initiativ till förbättringar av vårt samhälle. Du känner lust och nyfikenhet inför allt som är nytt och är inspirerad till att dra ditt strå till stacken. Många engagerar sig politiskt därför att de kommit i direkt kontakt med den offentliga servicen, till exempel genom engagemang som förälder i barnomsorg och skola eller som anhörig i äldreomsorg eller sjukvård. Vissa har kommit med för att de har starka samhällsvärderingar, som ledde till aktivt medlemskap redan i ungdomsförbund eller studentförbund. Andra har tagit steget in efter att ha blivit tillfrågad av personer som redan är politiskt aktiva, etc.

KAN VEM SOM HELST FÅ ETT POLITISKT UPPDRAG?

Vad krävs då för att vara förtroendevald? Ställs det några särskilda krav på sakkunskap och erfarenheter för att kunna acceptera ett politiskt förtroendeuppdrag? Nej, egentligen inte. Vår uppgift som politiker är att representera allmänheten med de egenskaper och karaktärer vi har. Ja, enligt demokratins teori förväntas vi att tillsammans med alla andra utgöra ett tvärsnitt av befolkningen. I praktiken ser det annorlunda ut. Fortfarande är det en övervikt av män. Anställda i den offentliga sektorn dominerar, vilket ofta leder till dubbla lojaliteter. Personer i nyckelbefattningar i privata företag saknas så gott som helt i det politiska livet. Endast ett fåtal personer med utländsk bakgrund deltar aktivt i det svenska politiska livet. I Moderaterna vill vi ha en jämn fördelning av män, kvinnor och personer med utländsk bakgrund utan att för den skull använda oss av kvotering.

MEN NÅGOT MÅSTE MAN VÄL KUNNA?

Som ny i politiken kan man lätt känna sig okunnig i sak och håller därför igen med sin förmåga att styra. Men redan vid första sammanträdet kan man styra genom att kunna åtminstone tre saker:

- Man kan fråga efter alternativ när tjänstemännen presenterar endast en lösning på ett problem.
- Man kan fråga efter kostnaden.
- Man kan säga nej.

Genom ett sådant agerande kan man som politiker redan från början ställa krav på administrationen och där-

med klara ut skillnaden mellan att styra genom politiska beslut och att vara gisslan i en tjänstemannastyrning.

När man som nyvald tar plats i en politisk nämnd eller styrelse är det viktigt att inte glömma bort vad man har med sig av erfarenheter från sin "civila" verksamhet. Man är som regel inte heller ensam. Det brukar finnas partikollegor inom den egna nämnden och man är alltid välkommen till den moderata kommunfullmäktigegruppen för att få råd och stöd där så behövs.

I den egna föreningen/kretsen, på förbunds nivå och centralt i partiet hålls löpande utbildningar för de personer som ska och vill åta sig förtroendeuppdrag i olika former. Det är naturligtvis inte fel om man vet vad en kommun är och vilken särart som präglar kommunal verksamhet. Utgångspunkten för den kommunala verksamheten är att det rör sig om gemensamma angelägenheter för kommuninvånarna. Kollektiva tjänster, utbildning, social omsorg, sjukvård samt myndighetsutövning är angelägenheter som är gemensamma och som därför löses med en gemensam finansiering via den kommunala skatten. Styrningen av kommunerna bygger på den representativa demokratins principer. En kommun får inte bedriva verksamhet i vinstsyfte. Självkostnadsprincipen gäller som regel.

Uppdraget är givet i kommunallagen och andra speciallagar. Skillnaden mellan kommunal verksamhet och privat näringsverksamhet är i korthet att för kommunen är verksamheten målet och pengarna medlet medan det för privata företag är precis tvärtom.

ALLMÄNHETENS FÖRETRÄDARE – ELLER SYSTEMETS?

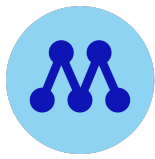
Alla fritidspolitiker är amatörer. Slå vakt om den "amatörrollen"! Det kan inte vara rätt att som politiker sträva efter att bli lika bra som facktjänstemännen. Som förtroendevald politiker finns en uppenbar risk att man snabbt identifierar sig med den nämnd eller styrelse man sitter i. Det är förledande lätt att bli en del av "systemet" i stället för att vara medborgarnas representant för att styra och kontrollera den offentliga sektorn. Det är en farlig utveckling. Om politikerna och byråkratin "gaddar ihop sig" har den enskilde medborgaren ingen chans. Det är tyvärr det som har hänt i många svenska kommuner och landsting. Politiker och tjänstemän bildar alltför ofta en gemensam överhet som anser sig veta bäst och de förenas i en strävan att styra över människors vardagsliv. Deras egen makt och ställning har blivit viktigare än uppgiften att tjäna medborgarna.

Som moderata företrädare får vi aldrig glömma att det är medborgarna, inte den offentliga sektorn i sig, som vi är satta att representera. En enskild medborgare ska alltid kunna vända sig till sin förtroendevalde i sin protest mot okänslig myndighetsutövning eller bristande service och då kunna räkna med att vi som politiker lyssnar och försöker hjälpa till att reda ut problemen. Utbildningar i politikerrollen anordnas av förbunden och föreningarna för dig som är ny i politiken.

VAD SÄGER KOMMUNALLAGEN?

"Med förtroendevald avses i denna lag ledamöter och ersättare i fullmäktige, nämnder och fullmäktigeberedningar samt revisorer och revisorsersättare. Med förtroendevalda avses också ledamöter och ersättare i den beslutande församlingen, förbundsstyrelsen eller annan nämnd, de beslutande församlingarnas beredningar samt revisorer och revisorsersättare i ett kommunalförbund." (KL 4 kap. 1§)

Lagen omfattar inte uppdrag i styrelser eller andra uppdrag för särskilda juridiska personer som kommunala bolag, stiftelser eller statliga organ till vilka regioner och kommuner väljer ledamöter och suppleanter. Ännu ett exempel på sådant uppdrag är nämndeman vid domstol. Lagen innehåller inga särskilda regler för de heltidssysselsatta förtroendevalda, kommunalråden och regionråden. Lagen innehåller heller inga föreskrifter om rollfördelningen mellan förtroendevalda och anställda. Det är dock de förtroendevalda som har delegationsinstrumentet i sin hand och mot den bakgrunden kan man säga att den kommunala förvaltningen är politikerstyrd.

Lagen ger förtroendevalda rätt till ledighet från sitt arbete för att kunna fullgöra sina uppdrag och också rätt till skälig ersättning för förlorad arbetsförtjänst. Till rättigheterna hör också motions-, interpellations- och reservationsrätten, samt för nämndledamöterna rätten att väcka ärenden i sin nämnd.

Uppdraget som förtroendevald i nämnd kan återkallas av fullmäktige om en ledamot av en nämnd inte beviljas ansvarsfrihet eller om vederbörande dömts för ett brott för vilket straffet är fängelse i minst två år.

POLITIKERROLLEN, EN ELLER FLERA ROLLER?

I grunden har de förtroendevalda två roller; nämligen att vara medborgarnas företrädare och att vara beslutsfattare. Till följd av bland annat minskat antal förtroendeuppdrag, ökat inslag av personval, mediernas ökade politiska inflytande, den samhällsekonomiska utvecklingen, införandet av nya organisations- och styrformer utvecklas rollen. Rollen ser inte alltid likadan ut. Den kan variera rätt mycket beroende på vilket uppdrag man har.

Den historiskt viktigaste förändringen är utvecklingen från lekmanaförvaltning till lekmanastyre. Lekmanaförvaltningen kännetecknades av att fritidspolitiker inte bara fattade de kommunala besluten utan också verkställde dem, till exempel själv skötte utbetalningar till behövande. Lekmanastyre innebär att politiker fattar besluten men de har överlämnat verkställigheten till en professionell tjänstemannakår.

De förtroendevalda har dock alltid det samlade ansvaret för beredning, beslutsfattande och verkställighet. Beslutsfattande i löpande rutinåtgärder har efter hand också överförs till tjänstemän. I vilken omfattning detta förekommer ska alltid kunna utläsas av en upprättad delegationsordning, där det också anges vem som genom delegation har rätt att fatta beslut å den politiska nämndens vägnar. Beslut fattade på delegation ska i efterhand alltid anmälas till nämnden. Delegerat beslut kan alltid återkallas.

I många fall är politikernas och tjänstemännens roller inte bara sammanblandade utan rentav ombytta. Det är inte ovanligt att det är tjänstemännen som står för visionerna och politikerna som hanterar detaljerna. Det är naturligtvis ett arv ifrån den tid då de gemensamma angelägenheterna var färre och då politikerna hade ett mer direkt ansvar för uppgifternas utförande. Detta är självklart ett demokratiproblem och det är de förtroendevalda som måste hålla i rodet medan förvaltningen ska hålla i årorna. Gränsen mellan politik och förvaltning går alltid och bör alltid preciseras så att rollfördelningen mellan förtroendevalda och tjänstemän görs tydlig.

Ett sätt att tydliggöra detta är att organisera styrningen genom ett beställningsförfarande. Det innebär att den politiska nämnden:

- Ställer upp väl definierade resultatmål,
- Förhandlat fram vilken ersättning och övriga villkor som en utförare ska ha för att utföra verksamheten
 - helst genom upphandling i öppen konkurrens,
- Upprättar ett kontrakt mellan sig och utföraren, samt
- Följer upp och utvärderar verksamhetens resultat.

Med det här angivna förfaringssättet är det alltså de demokratiskt valda förtroendevalda som ställer upp visioner, mål och kontrollerar att det som skulle göras också blir gjort, medan de lämnar stor frihet åt den professionella organisationen, åt fackkunskapen, att välja väg och arbetssätt för att nå de överenskomna målen.

Det finns en viktig juridisk skillnad mellan att vara förtroendevald i en kommunal nämnd jämfört med att vara styrelseledamot i ett av kommunen ägt bolag.

I nämnden är alla solidariskt ansvariga för fattade beslut (såvida man inte reserverat sig) enligt kommunallagens regler. I bolagsstyrelsen är man personligt ansvarig enligt aktiebolagslagen, såvida inte ansvaret enligt denna lag eller på annat uttryckligt sätt vilar på verkställande direktören.

NÄRFÖRELIGGERJÄV?

”En ledamot får inte delta i handläggningen av ett ärende som personligen rör ledamoten själv, ledamotens make, sambo, föräldrar, barn eller syskon eller någon annan närstående.” (KL 5 kap. 20§)

Om det även i övrigt finns omständigheter som är ägnade att rubba förtroendet till en nämndledamots opartiskhet kan det anses föreligga jäv, ett s.k. delikatessjäv. Det kan till exempel röra fall där man är uppenbarligen vän eller ovän med någon vars ärende ska bedömas, om det föreligger ett ekonomiskt beroendeförhållande eller om man innehar förtroendepost i en förening som ansöker om bidrag eller liknande. Om man däremot är förtroendevald i olika kommunala nämnder eller samtidigt har säte i en nämnd och en kommunal bolagsstyrelse där ett ärende kommer upp i som en partsrelation, anses det inte föreligga någon jävssituation. Den som är jävig förväntas själv tala om detta.